

ШИНОСНОМАИ ИХТИСОСИ

08.00.01– Назарияи иқтисодӣ (08.00.01.01 – Назарияи умумии иқтисодӣ (иқтисоди сиёсӣ))

(Бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 майи соли 2023, № 6 тасдиқ шудааст.)

РАМЗИ ИХТИСОС:

08.00.01 – Назарияи иқтисодӣ (08.00.01.01 – Назарияи умумии иқтисодӣ (иқтисоди сиёсӣ))

I. СОҶАИ ИЛМ, КИ АЗ РЀЙИ ОН ДАРАҶАҶОИ ИЛМӢ ДОДА МЕШАВАД:

➤ Илмҳои иқтисодӣ

II. ШАРҲИ ИХТИСОС

Ошкор намудани робитаҳои такроршаванда ва устувор дар зухурот ва равандҳои иқтисодӣ иҷтимоӣ, тавсифи сохтори онҳо, қонуниятҳои амалқард ва тамоюли рушди муносибатҳои иқтисодӣ, дар ин асос маънидод намудани далелҳои мавҷуда ва раванди фаъолияти иқтисодӣ, дарк ва пешбинии ҳолатҳои иқтисодӣ сиёсӣ, ошкорнамоӣ ва идроки далелҳои нав ва идроки далелҳои қаблан маълумбуда, равандҳо ва тамоюлоти тавсифкунандаи ташаққул, таҳаввулот ва дигаргуншавии низомҳои иқтисодӣ –иҷтимоӣ ва ниҳодҳо, иқтисоди минтақавӣ ва миллий дар ретроспективаи таърихӣ, таҳлили самтҳо ва марҳилаҳои рушди афкори иқтисодӣ дар иртибот бо шароити иқтисодӣ–иҷтимоии марҳилаҳои мувофиқаткунанда ба вимаҷиҳои иқтисодӣ мамлакатҳо ва халқҳои гуногун.

Объекти таҳқиқот: муносибатҳои воқеии иқтисодӣ ва равандҳои ҷанбаи муҳимдошта барои шароити типологии яқсон (низомҳои иқтисодӣ, марҳилаҳои инкишофи онҳо, тарзи истехсолот, амсилаи механизми хоҷагидорӣ, ҳолатҳои таърихӣ ва ғ.); таҷриба ва натиҷаи фаъолияти иқтисодӣ дар доираи низомҳои иқтисодӣ иҷтимоии гуногун, тамаддун, давлат, минтақа, соҳаҳо ва самти хоҷагӣ; таълимот ё афкори ошкоркунандаи мазмун ва вимаҷиҳои муносибатҳои иқтисодӣ, равандҳо ва қонуниятҳои тараққиёти иқтисодӣ.

III. СОҲАҲОИ ТАҲҚИҚОТ:

1.1. Иқтисоди сиёсӣ

Соҳтор ва қонуниятҳои инкишофи муносибатҳои иқтисодӣ; моликият дар низоми муносибатҳои иқтисодӣ; манфиатҳои иқтисодӣ; давраҳои такрористеҳсолоти ҷамъиятӣ, ҳамбастагии омилҳои моддӣ ва арзишии он; такрористеҳсоли сармояи ҷамъиятӣ ва инфиродӣ; самаранокии истеҳсолоти ҷамъиятӣ; ҳамбастагии қувваҳои истеҳсолкунанда ва муносибатҳои истеҳсолӣ, шаклҳои иқтисодӣ, методҳои хоҷагидорӣ ва соҳторҳои ниҳодӣ; таъсири тарзҳои нави технологӣ ба равандҳои ташаккул ва фаъолияти соҳторҳои иқтисодӣ ва ниҳодҳо; омилҳои инноватсионии дигаргуншавии иҷтимоию иқтисодӣ; таҳаввулотҳои назарияи механизми хоҷагидорӣ: принципҳо, тамоюлҳо ва хусусиятҳо; қонуниятҳои таҳаввулотҳои низомҳои иқтисодию иҷтимоӣ; гуманизатсияи инкишофи иқтисодӣ; назарияи иқтисодиёти «иттилоотӣ», «баъдисаноатӣ» ва «иқтисоди ба дониш асосёфта»; таркиб, соҳтор ва динамикаи сарвати миллӣ; иқтисодиёти захираҳо (бозори сармоя, меҳнат ва молия); нақш ва вазифаи давлат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар амалкарди низомҳои иқтисодӣ; назарияи бахши хусусӣ дар иқтисодиёт; қонуниятҳои ҷаҳонишавии иқтисодиёти ҷаҳон ва таъсири он ба фаъолияти низомҳои иқтисодии миллӣ – давлатӣ; ҳамбастагии равандҳои иқтисодию сиёсӣ дар сатҳи миллию давлатӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ, таҳдидҳои ҷаҳонишавӣ ва оқибатҳои он; ташаккули сиёсати иқтисодии (стратегия) давлат; масъалаҳои назариявии амнияти иқтисодӣ. Амнияти иқтисодии миллӣ ва байналмилалӣ. Асосҳои назариявӣ ва методологӣ таъмини амнияти иқтисодии хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

1.2. Назарияи микроиқтисод: назарияи тақозои истеъмоли; назарияи фирма; назарияи ташкили бозорҳо; назарияи рақобат ва танзими зиддиинҳисорӣ; назарияи шугли пурмаҳсул; назарияи мувозинати умумии иқтисодӣ; назарияи иқтисодиёти некуаҳволӣ; ҳамбастагии некуаҳволии шахсӣ ва ҷамъиятӣ.

1.3. Назарияи макроиқтисод: назарияи рушди иқтисодӣ; назарияи давраҳои иқтисодӣ ва бӯҳронҳо; назарияи мувозинати макроиқтисодӣ; назарияи иқтисодиёти байналмилалӣ, назарияи иқтисодиёти минтақавӣ; назарияи пул; назарияи таваррум, назарияи ҳисобҳои миллӣ; назарияи идоракунии низомҳои иқтисодӣ. Ҷанбаҳои иқтисодии пешрафти илмию техникӣ ва таъсири он ба

нишондиҳандаҳои равандҳои макроиқтисодӣ, сиёсати макроиқтисодӣ: самтҳои асосӣ ва вижагиҳои рафтори он.

1.4. Назарияи иқтисодии ниҳодӣ ва таҳаввулотӣ: назарияи ҳуқуқи моликият; назарияи хароҷоти транзаксионӣ; назарияи ниҳодии фирма; назарияи таҳаввулоти пешравии иқтисодӣ, назарияи иқтисодиёти гузариш ва шаклдигаркунии низомҳои иқтисодию иҷтимоӣ; интиҳобҳои иҷтимоию иқтисодӣ, назарияи интиҳоби ҷамъиятӣ; инкишофи ниҳодҳои механизми хоҷагидорӣ дар ҷомеаи баъдисаноатӣ.

2. Методологияи илмҳои иқтисодӣ

2.1. Заминаҳои фалсафӣ, ахлоқӣ ва методологияи назарияҳои иқтисодӣ

2.2. Таҳаввулоти таърифҳо (парадигмаҳо) –и назарияи иқтисодӣ

2.3. Робитаҳои байнифаннӣ дар илми иқтисодиёт

2.4.Принсипҳо ва методҳои таҳқиқоти иқтисодию назариявӣ

2.5. Стандартҳои илмӣ ва меъёрҳои арзёбии донишҳои иқтисодӣ

2.6. Ташаккули мактабҳои илмӣ дар назарияи иқтисодӣ

2.7.Методологияи таҳқиқоти таърихию иқтисодӣ.Ҷанбаҳои методологияи фаъолияти хоҷагии ҷаҳонӣ. Инкишофи конъюктураи умумихоҷагӣ ва молии ҷаҳонӣ

2.8. Коркарди методологияи таҳқиқоти таърихи афкори иқтисодӣ

2.9. Таҳқиқоти муқоисавии иқтисодӣ

IV. РАМЗ ВА НОМГЌИ ИХТИСОСҲОИ МУҶОВИР:

- 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ;
- 08.00.07 – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз;
- 08.00.13 – Иқтисодиёти ҷаҳонӣ.

V. ҲУДУДГУЗОРҲОИ ИХТИСОСҲОИ МУҶОВИР

Дар тафовут аз ихтисоси 08.00.03, таҳқиқот дар ихтисоси 08.00.01.01 на танҳо самаранокии иқтисодии равандҳои мушаххаси технологӣ, балки таҳлили самтҳо ва марҳилаҳои рушди афкори иқтисодиро дар робита бо шароити иҷтимоию иқтисодии давраҳои дахлдор ва вижагиҳои кишварҳо ва халқҳои гуногун меомӯзад.

Таҳқиқот аз рӯи ихтисоси 08.00.01.01 аз ихтисоси 08.00.07 бо он фарқ мекунад, ки дар ин ҷо муайян намудани муносибатҳои устувор, такроршаванда дар падидаҳо ва равандҳои иҷтимоию

иқтисодӣ, хусусиятҳои сохтории онҳо, шаклҳои фаъолият ва тамоюлҳои рушди муносибатҳои иқтисодӣ ба таври ҳамаҷониба баррасӣ карда мешаванд.

Баръакси ихтисоси 08.00.13 таҳқиқот аз рӯйи ихтисоси 08.00.01.01 ба сохтор ва қонуниятҳои инкишофи муносибатҳои иқтисодӣ, тамоюли умумӣ ва қонуниятҳои таърихи иқтисодии башарият, ташаккули илми иқтисод, пайдоиши мактабҳои классикӣ ва дигар мактабҳои илмӣ бунёди нигаронида шудааст.

VI. ХУДУДГУЗОРӢ БО СОҲАӢОИ ИЛМӢОИ МУҶОВИР

Таҳқиқоти бунёди аз рӯйи ихтисоси 08.00.01.01 – Назарияи умумии иқтисодӣ (иқтисоди сиёсӣ) дар доираи ихтисосҳои соҳаи илмҳои иқтисодӣ гузаронида мешаванд.

ПАСПОРТ СПЕЦИАЛЬНОСТИ

08.00.01 – Экономическая теория (08.00.01.01 – Общая экономическая теория (политическая экономия))
(Утвержден решением Президиума Высшей аттестационной комиссии при Президенте Республики Таджикистан от 26 января 2023 года, №1)

ШИФР СПЕЦИАЛЬНОСТИ:

08.00.01 – Экономическая теория (08.00.01.01 – Общая экономическая теория (политическая экономия))

I. ОТРАСЛЬ НАУКИ, ПО КОТОРОЙ ПРИСУЖДАЮТСЯ УЧЕНЫЕ СТЕПЕНИ:

➤ Экономические науки

II. ФОРМУЛА СПЕЦИАЛЬНОСТИ

Выявление устойчивых, повторяющихся связей в социально – экономических явлениях и процессах, их структурных характеристик, закономерностей функционирования и тенденций развития экономических отношений, объяснение на этой основе существующих фактов и процессов экономической деятельности, понимание и предвидение экономических – политических событий; выявление и осмысление новых, а также переосмысление ранее известных фактов, процессов и тенденций, характеризующих формирование, эволюцию и трансформацию социально – экономических систем и институтов, национальных и региональных экономик в исторической ретроспективе; анализ направлений и этапов развития экономической мысли во взаимосвязи с социально – экономическими условиями соответствующих периодов и особенностями экономик различных стран и народов.

Объект исследований: реальные экономические связи и процессы, имеющие общезначимый характер для типологически однородных условий (экономических систем, этапов их развития, способов производства, моделей хозяйственного механизма, исторических ситуаций и т.д.); опыт и результаты экономической деятельности в рамках различных социально – экономических систем, цивилизаций, государств, регионов, отраслей и сфер хозяйства; учения и теории, раскрывающие содержание и основные черты экономических отношений, процессов и закономерностей экономического развития.

III. ОБЛАСТИ ИССЛЕДОВАНИЙ:

1. Политическая экономия

Структура и закономерности развития экономических отношений; собственность в системе экономических отношений; экономические интересы; фазы общественного воспроизводства, взаимосвязь его материально –вещественных и стоимостных факторов; воспроизводство общественного и индивидуального капитала; эффективность общественного производства; взаимодействие производительных сил, экономических форм, методов хозяйствования и институциональных структур; воздействие новых технологических укладов на процессы формирования и функционирования экономических структур и институтов; инновационные факторы социально –экономической трансформации; теория хозяйственного механизма и его развитие: принципы, особенности, тенденции; закономерности эволюции социально –экономических систем; гуманизация экономического роста; теория «информационной», «постиндустриальной» экономики и «экономики, основанной на знаниях»; состав, структура и динамика национального богатства; экономика ресурсов (рынков капиталов, труда и финансов); роль и функции государства и гражданского общества в функционировании экономических систем; теория частного сектора в экономике; закономерности глобализации мировой экономики и ее воздействие на функционирование национально–государственных экономических систем; интеграция экономических и политических процессов на национальном, государственном, региональном и глобальном уровнях, угрозы глобализации и ее последствия; формирование экономической политики (стратегии) государства; теоретические проблемы экономической безопасности. Национальная и международная экономическая безопасность. Теоретические и методологические основы обеспечения внешнеэкономической безопасности Республики Таджикистан.

1.2. Микроэкономическая теория: теория потребительского спроса; теория фирмы; теория организации рынков; теория конкуренции и антимонопольного регулирования; теория общего экономического равновесия; теория занятости рабочей силы, теории экономики благосостояния; взаимозависимость общественного и личного благосостояния.

1.3. Макроэкономическая теория: теория экономического роста; теория деловых циклов и кризисов; теория макроэкономического

равновесия; теория международной экономики, теория региональной экономики, теория денег; теория инфляции; теория национального счетоводства; теория управления экономическими системами. Экономические аспекты научно –технического прогресса и его влияние на макроэкономические показатели процессы, макроэкономическая политика: основные направления и особенности её поведения.

1.4. Институциональная и эволюционная экономическая теория: теория прав собственности; теория транзакционных издержек; институциональная теория фирмы; эволюционная теория экономической динамики; теория переходной экономики и трансформации социально –экономических систем; социально – экономические альтернативы; теория общественного выбора; развитие институтов хозяйственного механизма в постиндустриальном обществе.

2. Методология экономической науки:

2.1. Философские, этические и методологические предпосылки экономических теорий

2.2. Эволюция парадигмы экономической теории

2.3. Междисциплинарные взаимодействия в экономической науке

2.4. Принципы и методы экономико – теоретических исследований

2.5. Стандарты научности и критерии оценки экономических знаний

2.6. Формирование научных школ в экономической теории

2.7. Методология историко –экономических исследований. Методологические аспекты функционирования мировой экономики. Развитие мировой общехозяйственной и товарной конъюнктуры

2.8.Разработка методологии исследования истории экономической мысли

2.9. Сравнительные экономические исследования

IV. ШИФРЫ И НАИМЕНОВАНИЯ СМЕЖНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ:

- 08.00.13 – Мировая экономика;
- 08.00.07 – Финансы, денежное обращение и кредит;
- 08.00.03 – Региональная и территориальная экономика.

V. РАЗГРАНИЧЕНИЯ СО СМЕЖНЫМИ СПЕЦИАЛЬНОСТЯМИ

В отличие от специальности 08.00.13 исследования по специальности 08.00.01.01 направлены структуру и закономерности развития экономических отношений, общие тенденции и закономерности экономической истории человечества, становление экономической науки, возникновение классических и других основных научных школ.

Исследование по специальности 08.00.01.01 отличается от специальности 08.00.07 тем, что выявление устойчивых, повторяющихся связей в социально –экономических явлениях и процессах, их структурных характеристик, закономерностей функционирования и тенденций развития экономических отношений, рассматривается комплексным образом.

В отличие от специальности 08.00.03 исследования по специальности 08.00.01.01 изучают не экономическую эффективность конкретных технологических процессов, а анализ направлений и этапов развития экономической мысли во взаимосвязи с социально –экономическими условиями соответствующих периодов и особенностями различных стран и народов.

VI. РАЗГРАНИЧЕНИЯ СО СМЕЖНЫМИ ОТРАСЛЯМИ НАУКИ

Фундаментальные исследования проводятся по специальности 08.00.01.01 – Общая экономическая теория (политэкономия) в составе специальностей в области экономических наук.